

37.13

UNDERVISNINGSVEILEDNING
FOR FOLKESKOLEN

1

*Special
pædagogisk
bistand
1982*

ELEVER MED
SYNSVANSKELIGHEDER

UNDERVISNINGSMINISTERIET

V.

UNDERVISNINGSVEJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN
1

*Specialpædagogisk
bistand
til elever med
synsvanskeligheder*

Forord

Reglerne om specialundervisning til elever med synshandicap findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 438 af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til synshæmmede elever.

Denne vejledning uddyber bekendtgørelsen og omfatter elever på 1.-10. klassetrin, uanset om undervisningen gennemføres i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2. Derudover supplerer den vejledningen om specialpædagogisk bistand til småbørn.

Beslutning om henvisning til specialundervisning træffes henholdsvis af læ-

rerrådet indenfor de rammer, der er fastlagt af kommunalbestyrelsen, og af amtsrådet.

Der er ofte brug for at supplere bestemmelserne i bekendtgørelsen om specialundervisning af synshæmmede elever med bestemmelser om specialundervisning på andre handicapområder.

Vejledningen er af praktiske grunde optaget i undervisningsministeriets almindelige undervisningsvejledningsserie, men det skal understreges, at der først og fremmest er tale om en uddybning af bekendtgørelsens bestemmelser og ikke om en undervisningsvejledning i egentlig forstand.

*Undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen
og seminarier m.v.,
den 18. juni 1982*

Holger Knudsen

/ I. Skov Jørgensen

Indhold

	Side
1. Begreb og formål	7
1.1. Eleverne.....	7
1.2. Formål.....	7
2. Tidspunkt for iværksættelse af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand	9
3. Indholdet af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand	10
3.1. Generelt	10
3.2. Særlige hensyn i klassen.....	10
3.3. Planlægning af undervisningen	12
3.4. Rådgivning	12
3.5. Undervisningsmaterialer og hjælpemidler.....	12
4. Specialundervisningens former	14
4.1. Specialundervisning i klassen.....	15
4.2. Specialundervisning på hold.....	15
4.3. Undervisning i specialklasser.....	15
4.4. Enkeltmandsundervisning	15
4.5. Supplerende undervisning.....	15
5. Fremgangsmåden ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand	16
6. Befordring	17
7. Særlige hensyn ved folkeskolens afsluttende prøver	18
8. Fortsat uddannelse i og ud over folkeskolen samt overgang til erhverv	19
9. Lærere og andet personale	20
10. Synskonsulenten	21

BILAG

- I Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever.
- II Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn.
- III Vejledende retningslinier af 22. oktober 1979 om henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.
- IV Cirkulæreskrivelse af 27. november 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand.

- V Bekendtgørelse af 9. marts 1976 om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen
- VI Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om befordring af børn og unge, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolens § 19, stk. 2.
- VII Cirkulæreskrivelse af 22. november 1979 om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver.
- VIII Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om specialundervisning for voksne.
- IX Fortegnelse over relevante love, bekendtgørelser, cirkulærer m.v.
- X Litteraturliste.

Begreb og formål

1

1.1. Eleverne

Når der i forbindelse med folkeskolens undervisning af synshæmmede elever tales om blinde og svagtseende børn, anvendes en pædagogisk definition, mens der i andre relationer kan anvendes andre, f.eks. en medicinsk afgrænsning.

Ved blinde elever forstås elever, som enten er totalt blinde eller som ser så dårligt, at de primært må undervises ved hjælp af punktskrift («punktlæsere»).

Ved svagtseende elever forstås elever, som på den ene side ser så godt, at de er i stand til at læse almindeligt tryk, men som på den anden side ser så dårligt, at hjælpeforanstaltninger kan blive nødvendige, hvis der skal opnås et tilfredsstillende resultat af undervisningen («sortlæsere»).

Der findes derudover en gruppe elever med særligt komplicerende øjenlidelser. De kan betegnes som stærkt svagtseende. Det drejer sig f.eks. om elever med afvigelser i skarpsynsfeltet og elever med kikkertsyn. Der er blandt sortlæsere elever, som færdes usikkert, og blandt punktlæsere elever, som kan orientere sig. I begge grupper findes elever med personlige vanskeligheder og pædagogiske problemer, undertiden fremkaldt af et omgivende miljø, der ikke er orienteret om virkningen af de specielle synsvanskeligheder. Ved angivelse af synsstyrke hos

disse elever må også andre oplysninger tages i betragtning, f.eks. vedrørende indskrænkninger af synsfelt og lysfølsomhed.

Tidspunktet for indtræden af en synslidelse kan variere, og den hast, hvormed den udvikler sig, kan få betydning for planlægningen af undervisningen.

Foruden den umiddelbare virkning for indlæringen må man i hvert enkelt tilfælde overveje synshandicappets betydning for elevens situation som helhed. Ikke mindst er elevens evne til at kompensere for synsnedsættelsen, derunder evnen til at udnytte en eventuel synsrest samt evnen til at forarbejde sine oplevelser af stor vigtighed.

De forskelle, man finder mellem synshæmmede børn, er så meget større end lighederne, at man i virkeligheden ikke har sagt så meget om et barn, når man oplyser, at det er blindt eller svagtseende. Der er blot konstateret, at den pågældende har et synshandicap, som i hvert enkelt tilfælde giver anledning til at overveje, hvorledes undervisningen skal tilrettelægges, så barnets muligheder bedst kommer til udfoldelse.

1.2. Formål

I overensstemmelse med de givne bestemmelser om folkeskolens formål, som det er udtrykt i folkeskoleloven, er

det folkeskolens opgave gennem den specialpædagogiske bistand at give elever med synshandicap mulighed for at udvikle sig i det miljø, der fysisk, psykisk og socialt giver de gunstigste betingelser med hensyn til selve skoleforløbet og tiden efter skolegangens ophør.

Reglerne om folkeskolens specialundervisning og anden specialpæagogi-

ske bistand til synshandicappede elever findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 438 af 22. oktober 1979, som er optaget som bilag I til vejledningen. Arten og graden af synshandicappet og af eventuelle ledsagehandicap er bestemmende for formen for og omfanget af denne specialundervisning og anden specialpæagogiske bistand.

Tidspunkt for iværksættelse af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

2

Barnets almene udvikling er afhængig af de påvirkninger det modtager inden skolegangens begyndelse.

De specialpædagogiske foranstaltninger bør derfor iværksættes så tidligt som muligt, så virkningerne af det ned-

satte eller manglende syn begrænses.

Specialpædagogisk bistand til småbørn gives efter reglerne i bekendtgørelse nr. 433 af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn.

3

Indholdet af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

3.1. Generelt

I bekendtgørelsen om folkeskolens specialundervisning af synshæmmede elever, § 2, anvises en række muligheder for specialpædagogisk bistand. Bistanden kan bestå i rådgivning og vejledning af forældre, lærere og andre med tilknytning til eleverne. Den kan endvidere bestå i specialundervisning, der tager sigte på at afhjælpe eller begrænse virkningerne af handicappet, specialundervisning, der erstatter eller supplerer den almindelige undervisning i et eller flere fag samt i anvendelse af pædagogiske hjælpemidler.

Handicappets sværhedsgrad og elevernes situation som helhed afgør, hvilke muligheder der skal tages i anvendelse.

3.2. Særlige hensyn i klassen

3.2.1. Blinde elever

Skolepsykologisk rådgivning får her bistand af synskonsulent, der drager omsorg for, at alle barnets lærere er informerede om dets situation (øjenlidelser) og de særlige hensyn, der bør tages.

I tilfælde af, at eleven har en synsrest, oplyses der om, hvordan den kan udnyttes i undervisningen.

Brug af særlige møbler:

Den blinde elev bør have god bordplads i klassen, da punktskriftbøger er store, og eleven ofte må bruge bog og punktskrivemaskine samtidig. Der bør være skabs- og hyldeplads til bøger og maskiner, enten i skolebordet eller i umiddelbar nærhed af elevens plads.

Placering i klassen:

Elevens plads i klasselokalet bør vælges med omhu; ofte kan det være en støtte for en blind elev at sidde nær læreren for at opfatte så mange auditive detaljer som muligt.

Krav til lærere vedrørende punktskrift:

Det er ikke nødvendigt, at barnets lærer kan anvende punktskrift, men de bør kende systemets opbygning og bogstav og taltegn.

Lærere der underviser begyndere, vil have særlig god mulighed for at sætte sig ind i punktskriften, da den blinde elev på dette tidlige indlæringsstrin går langsomt frem. Synskonsulentens rådgiver om, hvordan lærere kan sætte sig ind i punktskriftsystemet.

3.2.2. Svagtseende

Placering i klassen:

Det er vigtigt at placere den svagtseende rigtigt i undervisningslokalet. Eleven bør selv være med til at vælge sin

plads. Der tages bl.a. hensyn til lysforhold og til afstand fra tavlen.

Lysforhold:

Nogle svagtseende skal have ekstra lys på bordet. Synskonsulenten giver råd om indkøb af lampe. Andre svagtseende er lysfølsomme i en sådan grad, at afskærmning bliver nødvendig. Også herom giver synskonsulenten vejledning. Belysningen i klasseværelset, i faglokalerne og på tavlen bør være efter retningslinierne i Dansk Standard.

Tavlearbejde:

Hvis den svagtseende har vanskeligt ved at læse, hvad der skrives på væg-tavlen, må læreren samtidig sige, hvad han skriver på tavlen. Læreren skal med mellemrum overbevise sig om, at den svagtseende har været i stand til at følge med i gennemgangen. Eleven bør vænnes til at gå helt frem til tavlen, dersom det hjælper ham.

Brug af optik:

Har eleven fået ordineret briller, skal læreren være opmærksom på, at de bliver brugt. Han bør gribe ind, hvis brillerne generer, hvis de glider frem på næsen, og hvis glassene ikke er rene. Eleven skal lære, at han kun har det fulde udbytte af sine briller, når de er helt i orden. Har eleven fået ordineret mere end et sæt briller, skal læreren være opmærksom på, at hvert enkelt sæt bruges efter hensigten. Nogle elever har brug for lup. Synskonsulenten kan vejlede med hensyn til, hvilken lup der er bedst til pågældende elev.

Typografi:

Det er en hjælp for svagtseende, om bøger har hvidt og uglattet papir og klar typografi.

Læseafstand:

Visse svagtseende har en meget kort læseafstand. De bør have et særligt svagsynsbord, hvor bordpladen kan indstilles skråt, så man undgår dårlig holdning under arbejdet. Hvis eleven trættes ved læsning, kan en del af bøgerne erstattes af bånd.

Undervisning i maskinskrivning som alternativ:

Volder skrivning vanskeligheder, f.eks. med hensyn til bogstavernes form, linieføring eller skrivehastighed, bør det overvejes at give eleven undervisning i maskinskrivning. En sådan undervisning kan etableres allerede fra 3.-4. klasse.

Når eleven har opnået tilstrækkelig færdighed, anvendes maskinen såvel i klassen som til hjemmeopgaver.

Udnyttelse af synsrest – synstræning:

Synsnedsettelse er i sig selv ikke afgørende, men det er vigtigt, hvordan eleven anvender sin synsrest. Eleven må derfor opmuntres til at bruge sit syn så meget som muligt. Det er også vigtigt, at eleven lærer at bruge sit syn rigtigt. I almindelighed er det kun gavnligt, at synet bliver brugt.

Med rigtig tilrettelæggelse af arbejdet stimuleres eleven til at bruge sit syn og få mere ud af synsresten.

3.3. Planlægning af undervisningen

Den undervisning, synshandicappede børn modtager, er den samme som seende børns undervisning. Metoderne og undervisningsmidlerne kan være anderledes. En blind eller stærkt svagt-seende elev har brug for konkrete oplevelser i højere grad end seende børn for at erhverve sig forestillinger om den omgivende verden. »Selvoplevelse« er alfa og omega i al blindeundervisning. Dette stiller krav til lærere om at konkretisere og variere undervisningen mest muligt. – Synskonsulenten er til rådighed med hensyn til vejledning i så henseende. Der stræbes efter at give den blinde elev en tilsvarende emneoplevelse som seende elever. Erfaringen viser, at kravene om variation og konkretisering af undervisningen er til gavn for klassen som helhed.

3.4. Rådgivning

Rådgivning er en vigtig del af specialpædagogisk bistand. Den bliver ofte en individuel vejledning til forældre og drejer sig især om forældrenes opgaver i forbindelse med og holdning til det planlagte undervisningsforløb. Den kan tage sit udgangspunkt i samtaler under og efter den indledende undersøgelse, jfr. bekendtgørelsens § 7, og fortsætte indtil undervisningen ophører.

Rådgivning til lærere kan have det samme formål og indhold som til forældre. Men denne rådgivning gives også som en egentlig instruktion, der sætter læreren i stand til at afhjælpe eller

mindske barnets vanskeligheder. Rådgivning vedrørende synshandicappede elever gives i samarbejde med synskonsulenten.

Desuden bør der gives forældre og lærere mulighed for at deltage i kurser og møder, der tilrettelægges dels på landsplan og dels på amtsplan.

Vejledning for forældre til synshandicappede børn om fritidsaktiviteter er af største vigtighed.

3.5. Undervisningsmaterialer og hjælpemidler

Specialpædagogisk bistand omfatter også tildeling af de materialer og hjælpemidler, som er nødvendige, for at undervisningen kan gennemføres tilfredsstillende.

3.5.1. Blinde elever

Med henblik på blinde elevers undervisning i almindelige klasser overføres skolebøger til punktskrift. Det er som regel nødvendigt for eleven at have to eksemplarer af hver bog, da det på grund af punktboğernes størrelse er for besværligt dagligt at transportere disse bøger mellem skole og hjem. Specielt tilrettede bøger på bånd kan fremskaffes og udlånes i samarbejde med synskonsulenten. Andet nødvendigt apparatur som f.eks. punktskrivemaskine, almindelig skrivemaskine, særlige møbler og båndoptager til brug for undervisningen kan lånes ved det amtskommunale skolevæsen, hvorimod punktskriftpapir, sansetræningsmateriale og andet supplerende undervisningsmate-

riale i den daglige undervisning som regel stilles til rådighed af skolen.

3.5.2. Svagtseende elever

Til svagtseende elever må de for undervisningen nødvendige materialer indkøbes efter samme retningslinier som materialer for blinde. Synskonulenten vejleder om, hvilke materialer og hjælpemidler, der bør anvendes, og er behjælpelig med fremskaffelsen.

Briller, reservebriller og anden specialoptik er handicapkompenserende hjælpemidler, der er nødvendige for undervisningens gennemførelse. Udgifterne hertil dækkes af skolen i den udstrækning de ikke dækkes ved anden lovgivning.

Ekstraordinært dyre optiske hjælpemidler til brug for undervisningen bør stilles til rådighed af amtskommunen, herunder C. C. T. V. (Closed Circuit Television).

I bekendtgørelsen om specialundervisning af folkeskolens synshæmmede elever, § 3, opregnes forskellige former, hvorunder specialundervisningen kan gives.

Ud fra en vurdering af elevens synsmæssige problemer må man vælge de foranstaltninger, der griber mindst muligt ind i det almindelige skoleforløb, men som samtidig er tilstrækkelige til at imødegå vanskelighederne.

I langt de fleste tilfælde vil man finde, at synshandicappet, uanset omfanget, ikke i sig selv berettiger til undervisning i specialklasser. Som regel kan behovet for specialundervisning og specialpædagogiske foranstaltninger i tilfredsstillende omfang etableres i forbindelse med undervisning i almindelige klasser. Undersøgelse og erfaringer viser, at dette er tilfældet, når det drejer sig om synshandicappede elever uden andre handicap.

Det er ofte karakteristisk for elever, der undervises i specialklasser for synshandicappede, at de foruden synsnedsettelsen er hæmmet af et eller flere andre handicap.

I forbindelse med undervisningen af blinde og stærkt svagtseende elever er det næsten altid nødvendigt at give supplerende undervisning.

Behovet for supplerende undervisning er størst jo yngre elever, der er tale om, og omfanget af timer til sup-

plerende undervisning aftager som regel skoleforløbet igennem.

Timerne anvendes bl.a. til støtteundervisning i forbindelse med almindelige fag og bør i så fald i videst muligt omfang gives af fagets lærer.

Stor fleksibilitet er nødvendig i forbindelse med undervisningen af elever med synsvanskeligheder. Selv små forringelser af synsevnen kræver hurtig og effektiv hjælp. Ofte hæmmes arbejdet med den blinde elev, fordi der er for mange elever i klassen. Undertiden kompenserer man herfor ved støttelærertimer eller to-lærerordninger.

Det ville være ønskeligt, om man kunne sikre et lavt elevantal i klasser med en blind elev. Dels ville læreren få større mulighed for at komme den blinde elevs specielle behov i møde, dels trives blinde elever som regel bedst i grupper, der ikke er for store. Erfaringerne viser, at elevtal ikke bør overstige 20. Den blinde elev må i høj grad støtte sig til sin hørelse og vil derfor niere end seende elever være følsom overfor støj.

Timetallet til specialundervisning tildeles under hensyn til sværhedsgraden af elevens handicap og på grundlag af den skolepsykologiske rådgivnings forslag, udformet i samarbejde med synskonsulenten. Antallet af timer til specialundervisning afsættes som regel for et skoleår ad gangen, men un-

dertiden vil det være nødvendigt at supplere undervisningen i årets løb, for eksempel for at afbøde virkningerne af en sygdomsperiode eller fordi arbejds- evnen har været nedsat på grund af andre forhold.

4.1. Specialundervisning i klassen

Det kan undertiden være en fordel for synshandicappede elever at få en intensiv, individuel støtte af en særlig lærer, indenfor den almindelige klasses undervisning.

4.2. Specialundervisning på hold

Erfaringerne inden for holdundervisning er, når det drejer sig om elever med synshandicap, for sparsomme til at danne grundlag for særlige anvisninger. Denne form for specialundervisning kommer formentlig kun på tale, hvor der som ved undervisningscentre for svært handicappede børn findes flere elever med tilsvarende handicap.

4.3. Undervisning i specialklasser

Efter behov kan der oprettes specialklasser for synshandicappede elever. Vestsjællands amtskommune driver en landsdækkende skole for elever med synshandicap, Refsnæsskolen. Her tilbydes undervisning af kortere eller længere varighed. Refsnæsskolen tilbyder ophold på elevhjem i forbindelse med skolen.

4.4. Enkeltmandsundervisning

Denne undervisningsform tages i anvendelse, når barnets handicap taler for intensiv støtte på bestemte områder eller generelt.

4.5. Supplerende undervisning

Hvis eleven på grund af synshandicap ikke kan klare de faglige krav, kan der gives undervisning på hold eller som enkeltmandsundervisning i tilknytning til den almindelige undervisning i den udstrækning, eleven har behov for det.

Denne støtteundervisning gives som regel uden for elevens normale undervisningstid af elevens lærer i pågældende fag.

5

Fremgangsmåden ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Bekendtgørelsens § 7 foreskriver detaljeret fremgangsmåden ved henvisning til specialpædagogisk bistand for elever med handicap.

Lærerrådets beslutning om iværksættelse af specialundervisning m.v. efter folkeskolelovens § 19, stk. 1 tages således på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings rapport og forslag til foranstaltninger. Beslutningen skal ligge inden for de økonomiske rammer, som er fastlagt af kommunalbestyrelsen. Der har forud fundet drøftelser sted mellem lærere, forældre og skolepsykologisk rådgivning. Lærerrådet kan bemyndige elevens lærere til at træffe beslutning om specialpædagogiske foranstaltninger efter folkeskolelovens § 19, stk. 1.

Hvis en elev skønnes at have behov for specialundervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, træffes beslutning herom af amsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Reglerne herom er der gjort rede for i undervisningsmi-

nisteriets vejledende retningslinier af 22. oktober 1979 om henvisning af elever til specialundervisning m.v. efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Den er optaget som bilag III til denne vejledning.

Da elever med synshandicap også kan have andre handicap, er det nødvendigt at kunne iværksætte undersøgelser og hjælpeforanstaltninger af anden art end dem, der vedrører den egentlige synsundervisning.

Ud over bistanden fra skolelæge og skolepsykologisk rådgivning, vil der især kunne være behov for udvidet bistand fra speciallæge, fysioterapeut og mobilityinstruktør.

Skolepsykologisk rådgivning tager i fornødent omfang kontakt med social- og sundhedsforvaltningen og medvirker til, at forældrene, hvor der er behov for det, retter henvendelse til social- og sundhedsforvaltningen, jfr. bekendtgørelsens § 9.

Hvis en elev kun kan deltage i skolens undervisning, hvis der etableres særlig skolekørsel, er kommunen uanset skolevejens længde forpligtet til at sørge for denne kørsel. Forældre kan vælge selv at befordre deres barn, og vil herfor modtage et månedligt beløb. Kommunen afholder udgiften til befordring af ledsager, hvis det er nødvendigt, at eleven følges til og fra skole.

Kommunen kan, hvis elevens syns- eller mobilitymæssige færdigheder tillader det, henvise eleven til at benytte offentlige trafikmidler eller en for skolens øvrige elever etableret befordringsordning. Der henvises til undervisningsministeriets bekendtgørelse af 9.

marts 1976 om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen. For elever, som modtager specialundervisning i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2, er der givet regler om befordring i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 435 af 22. oktober 1979. Bekendtgørelserne er optaget som bilagene V og VI. Befordringsudgifter kan i det omfang, de ikke dækkes af andre bestemmelser, ydes efter bistandslovens § 48. Det gælder bl.a. befordring til lægeordineret behandling, derunder fysioterapi, og til konfirmationsforberedelse, dersom denne udgift ikke afholdes af menighedsrådet.

Særlige hensyn ved folkeskolens afsluttende prøver

Synshandicappet kan gøre det nødvendigt at gennemføre fravigelser ved prøver.

I henhold til § 41 i bekendtgørelse af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver, som ændret ved bekendtgørelse af 8. oktober 1979, kan direktoratet tillade fravigelser fra de almindelige prøveregler, herunder ændringer af prøveformerne. Der tages i hvert enkelt tilfælde hensyn såvel til eleven som til de prøvekrav, det er vigtigt at afvige mindst muligt fra. Tilladelse til individuel fravigelse af bekendtgørelsens bestemmelser vil blive givet til elever med handicap, som gør en sådan fravigelse nødvendig.

Ansøgning om tilladelse til individuelle fravigelser må, foruden begrundelse, indeholde angivelse af fravigelsens ønskede omfang og være vedlagt er-

klæring fra skolepsykologisk rådgivning (synskonsulenten). Ansøgningen skal normalt indsendes til direktoratet inden 1. februar ved prøver i den ordinære prøvetermin og inden 1. oktober ved prøver i den ekstraordinære prøvetermin.

Enhver ændring i prøvevilkår skal fremgå af afgangsbrevet. Direktoratet fastsætter i forbindelse med de enkelte tilladelser på hvilken måde, det skal fremgå af brevet, at eleven har opnået fravigelser. Der henvises til cirkulære af 22. november 1979 om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver. Undervisningsministeriet vil senere udsende nærmere retningslinier for handicappedes deltagelse i prøver.

Fortsat uddannelse i og ud over folkeskolen samt overgang til erhverv

8

Elever, der får specialundervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, kan med undervisningsministeriets tilladelse tilbydes undervisning i 11 år, jfr. folkeskolelovens § 3 a, stk. 2. Dette giver mulighed for at tilrettelægge et undervisningsforløb, hvor eleverne i løbet af 11 år kan nå det samme som folkeskolens øvrige elever på 10 år. Eleverne kan eventuelt indstille sig til folkeskolens afsluttende prøver efter det 11. år.

Dette særlige undervisningsforløb tilrettelægges over en flerårig periode, normalt efter 7. klasse.

De sidste år før skolegangens afslut-

ning samarbejder skolekonsulenten og klasselæreren med synskonsulenten om vejledning vedrørende erhvervsvalg eller fortsat skoleuddannelse. Skolepsykologisk rådgivning bør ved en elevs ophør af skolegangen være opmærksom på, om eleven har behov for fortsat specialundervisning (jfr. lov af 8. juni 1978 om specialundervisning for voksne) eller for socialrådgivning og bistand, jfr. bekendtgørelsens § 11, og socialministeriets bekendtgørelse af 26. marts 1976 om underretningspligt over for det sociale udvalg efter bistandsloven, som ændret ved bekendtgørelse af 19. juni 1979.

9

Lærere og andet personale

9.1. Lærere

Specialundervisning til synshæmmede elever gives af lærere, der har modtaget uddannelse hertil eller har gennemgået et kursus, der er godkendt af undervisningsministeriet. Lærere, der i det daglige underviser blinde og stærkt svagtsende elever, har udpræget behov for efteruddannelse. De bør gennemgå relevante kurser, der tilbydes bl.a. fra Danmarks Lærerhøjskole, Institut for Blinde og Svagsynede, Refsnæsskolen og Undervisningsministeriet. Desuden afholder flere amter kursus for lærere, der underviser synshandicappede elever i folkeskolens almindelige klasser.

Endvidere bør der tilbydes tjenestefrihed til lærere for at give mulighed for praktikophold, således at der bliver

lejlighed til at overvære undervisning af andre elever med synsvanskeligheder.

9.2. Andre personalegrupper

Elever med synshandicap kan have behov for motorisk træning, der tager sigte på at afhjælpe uheldige følgevirkninger af synsnedsettelsen. Der kan f.eks. være behov for specielt tilrettede fysiske træningsprogrammer og holdningsøvelser. Træning i mobility (evnen til at færdes selvstændigt ved hjælp af den lange hvide stok) og ADL-træning (beherskelse af almindelige daglige færdigheder) gives af særligt uddannede instruktører. Synskon-sulenten vejleder om, hvordan kontakt med disse instruktører etableres.

Synskonsulent (skolekonsulent for undervisning af synshandicappede) er amtsskolepsykologens medhjælper og står til rådighed for alle synshæmmede elever, der undervises i skoler i amtskommunen.

Synskonsulenten arbejder i forhold til det enkelte barn under ansvar overfor lokale skolemyndigheder og udfører sin virksomhed i tilknytning til skolens skolepsykologiske rådgivning.

Synskonsulenten undersøger efter aftale med skolepsykologisk rådgivning de pædagogiske virkninger af synsnedsettelsen og samarbejder herunder i nødvendigt omfang med skolelæge og speciallæge. Synskonsulenten vejleder skolen om, hvordan der kan kompenseres for handicappet og hvilke hensyn, der er nødvendige. Denne vejledning omfatter forældre, pårørende og andre, der er i forbindelse med barnet. Den er at betragte som et nødvendigt led i undervisningen. I et vist omfang yder synskonsulenten kompenserende specialundervisning til blinde og stærkt svagtseende elever.

Synskonsulenten samarbejder med alle institutioner i og uden for folkeskolen, der har betydning for barnets undervisning og udvikling.

Synskonsulenten er uddannet som lærer for synshandicappede, og pågældende står til rådighed med vejledning om undervisningen, herunder med hensyn til anskaffelse eller fremstilling af

undervisningsmidler.

Synskonsulenten kender ikke undervisningen i den synshæmmede elevs klasse indefra. Det er derfor nødvendigt at vise stor åbenhed i samarbejdet med lærerne. Ingen problemer er for små til at blive drøftet.

Det er ligeledes af stor vigtighed, at klassens forældrekræds informeres, ligesom de øvrige lærere på skolen må være bekendt med de hensyn, det blinde eller svagtseende barns tilstedeværelse i klassen medfører. Synskonsulenten kan bidrage til denne virksomhed.

Ved vurdering af en klasses egnethed for integrering af synshæmmede må man være opmærksom på klassens sociale miljø. De hidtidige erfaringer tyder på, at en undervisningsmæssig integrering som regel er mulig, men i et vist omfang afhængig af de ressourcer, der stilles til rådighed. Den sociale integrering afhænger af forhold, der ikke på samme måde lader sig styre.

Når en blind eller stærkt svagtseende elev undervises i almindelig klasse, må klassens lærere være indstillet på jævnlige drøftelser af barnets situation, ligesom de ved hyppige samtaler med forældrene, bør drage nytte af deres vurdering af barnets udvikling og skolearbejde.

Det synshæmmede barn må ikke overbeskyttes. Det betyder bl.a. at man ikke må gøre ting for barnet, som det selv kan.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever

I henhold til § 3, stk. 2, jfr. § 19, stk. 1 og 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen som ændret ved lov nr. 302 af 8. juni 1978 fastsættes:

I. Begreb og formål

§ 1. Bestemmelserne i denne bekendtgørelse omfatter elever, som på grund af nedsat eller manglende syn har behov for særlig hensyntagen eller støtte.

Stk. 2. Formålet med specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er at fremme elevernes udvikling i overensstemmelse med de retningslinier, der er angivet i folkeskolelovens formålsbestemmelse, og at støtte dem ved overgangen fra skole til erhverv eller anden form for beskæftigelse.

§ 2. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand kan omfatte:

1. Specialundervisning og optræning i arbejdsmetoder, der tager sigte på at afhjælpe eller begrænse virkningerne af elevernes handicap.

2. Specialundervisning, der erstatter eller supplerer den almindelige undervisning i et eller flere fag, hvor eleverne på grund af deres handicap har vanskeligt ved at følge klassens undervisning.

3. Rådgivning til forældre og andre med tilknytning til eleverne.

4. Pædagogiske hjælpemidler.

II. Former for specialundervisning

§ 3. Specialundervisning kan gives under følgende former:

1. Specialundervisning i klassen, hvor eleverne fortsat undervises i deres almindelige klasse, men med bistand i enkelte timer af en lærer med særlig uddannelse, jfr. § 13, stk. 1.

2. Specialundervisning på hold, hvor eleverne modtager en del af eller hele undervisningen i et eller flere fag, mens de i øvrigt følger undervisningen i deres almindelige klasse.

3. Undervisning i specialklasse, hvor eleverne undervises i alle fag, således at tilhørsforholdet til deres almindelige klasse ophører, jfr. dog § 8, stk. 3. Sådanne klasser kan placeres på en almindelig skole eller en specialskole.

4. Enkeltmandsundervisning, hvor eleverne enkeltvis modtager en del af eller hele undervisningen i et eller flere fag, mens de i øvrigt følger undervisningen i deres almindelige klasse.

5. Enkeltmands- eller holdundervisning, hvor eleverne modtager et supplement til den almindelige klasseundervisning i et eller flere fag.

§ 4. Antallet af elever, som undervises sammen på hold, må ikke overstige 4, når eleverne modtager en del af undervisningen i det pågældende fag, og 6, når eleverne modtager hele undervisningen i faget.

Stk. 2. I specialklasser må elevtallet ikke ved skoleårets begyndelse overstige 6–8 elever, afhængigt af elevernes aldersspredning og undervisningsbehov som følge af funktionshæmninger. Undervisningen i specialklasser suppleres i fornødent omfang med enkeltmands- eller holdundervisning.

Stk. 3. Varetages undervisningen efter stk. 1 og 2 af to eller flere lærere, kan elevtallet fordobles eller forhøjes tilsvarende. Gennemførelse af en sådan ordning forudsætter de pågældende læreres tilslutning i de enkelte tilfælde.

§ 5. Den ugentlige og daglige undervisningstid for elever, som modtager specialundervisning på hold eller som enkeltmandsundervisning, kan med forældrenes samtykke overstige de fastsatte maximale timetal i folkeskolelovens § 14, stk. 1 og 2.

§ 6. Synshæmmede elever vil tillige kunne henvises til folkeskolens øvrige specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand efter de herom gældende regler.

III. Fremgangsmåden ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

§ 7. Ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter § 2 anvendes følgende fremgangsmåde:

1. Såfremt en lærer får formodning om, at en elevs syn er nedsat, skal han sørge for, at eleven undersøges af skolelægen. Såfremt elevens syn findes nedsat i en sådan grad, at det må antages at have indflydelse på elevens udvikling, giver skolelægen skolen underretning herom, hvorefter klasselæreren indstiller eleven til undersøgelse ved skolepsykologisk rådgivning. Initiativet til undersøgelsen kan også udgå fra forældrene, andre, der udøver daglig omsorg for eleven, eller denne selv. Forud for indstillingen drøfter klasselæreren elevens undervisningssituation med de øvrige lærere og med forældrene og eleven og søger herunder klarlagt, i hvilken grad synshandicappet påvirker elevens udvikling. Indstillingen sendes med skolelægens påtegning til skolepsykologisk rådgivning gennem skolens leder. Skolelægen sender endvidere eventuelle udtalelser fra speciallæge til rådgivningen.

2. Skolepsykologisk rådgivning sørger for, at der foretages en undersøgelse af eleven med fornøden bistand af andre sagkyndige. Heri indgår samtale med eleven og dennes forældre, som kan være til stede under undersøgelsen. Der tilsendes skolens leder og skolelægen en skriftlig rapport om undersøgelsen. Forældrene underrettes, når rapporten foreligger, og skal have adgang til at gøre sig bekendt med rapportens indhold.

3. I tilslutning til rapporten og efter samråd med eleven og forældrene samt klasselæreren og den eller de lærere, der i givet fald skal påtage sig specialundervisningen, stiller skolepsykologisk rådgivning forslag om, under hvilken form og med hvilket indhold specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand bør gives. Forslaget bør også indeholde en vurdering af specialundervisningens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

4. Beslutning om henvisning til specialundervisning m. v. efter folkeskolens § 19, stk. 1, træffes af skolens lærerråd på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings forslag. Lærerrådet kan bemyndige elevens lærere til at træffe beslutningen. Forældrene skal underrettes om beslutningen.

§ 8. Skolepsykologisk rådgivning følger udviklingen hos de elever, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, bl.a. gennem regelmæssige drøftelser med forældrene og klasselæreren og andre lærere, der forestår undervisningen. Modtager eleven kun en del af undervisningen i et fag som specialundervisning, skal skolepsykologisk rådgivning rådføre sig med klassens lærer i faget.

Stk. 2. På grundlag af disse drøftelser tager skolepsykologisk rådgivning mindst én gang om året stilling til, om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, kan begrænses, eller om den eventuelt bør udvides. Beslutning om, hvornår denne specialundervisning m. v. kan ophøre, træffes af skolens lærerråd på grundlag af forslag fra skolepsykologisk rådgivning. Forældrene skal underrettes om ændringer i elevens undervisningssituation.

Stk. 3. Fra specialklasser og holdundervisning, hvor eleven modtager hele undervisningen i et fag, kan eleven føres gradvis tilbage

til den almindelige undervisning ved i en periode at modtage undervisning begge steder.

§ 9. Skolepsykologisk rådgivning kan opfordre forældrene til at søge bistand fra andre rådgivnings- eller behandlingsinstitutioner, eller den kan selv rette henvendelse til social- og sundhedsforvaltningen med henblik på tilbud om rådgivning og vejledning eller andre hjælpeforanstaltninger.

IV. Andre bestemmelser

§ 10. Flytter en elev, der får specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, til en anden skole, herunder en skole uden for folkeskolen, skal den pågældende skole snarest muligt orienteres om, under hvilken form specialundervisningen m. v. har fundet sted. Denne orientering gives i forbindelse med elevflyttebeviset. Samtidig tilbagesender skolens leder rapporten om den skolepsykologiske undersøgelse til skolepsykologisk rådgivning.

Stk. 2. Optages en elev i en skole, der betjenes af en anden skolepsykologisk rådgivning end den, der betjener den fraflyttede skole, sender skolepsykologisk rådgivning efter samråd med forældrene rapporten til den pågældende rådgivning.

Stk. 3. Optages en elev i en skole, der ikke betjenes af en skolepsykologisk rådgivning, sender rådgivningen ved den fraflyttede skole en rapport om den seneste undersøgelse til den pågældende skoles leder, medmindre forældrene ønsker, at skolen alene orienteres efter reglerne i stk. 1.

§ 11. Hvis en elev ved skolegangens ophør har behov for fortsat specialundervisning eller for social rådgivning, orienterer skolepsykologisk rådgivning eleven og forældrene om mulighederne for at få denne bistand. Skolepsykologisk rådgivning bør i fornødent

samarbejde med arbejdsformidlingen og social- og sundhedsforvaltningen drage omsorg for, at elevens erhvervsmuligheder udnyttes bedst muligt.

§ 12. Skolen skal medvirke til, at en i øvrigt kvalificeret elev ikke afskæres fra fortsat uddannelse på grund af synsvanskeligheder. Den bør være opmærksom på mulighederne for at fravige almindelige regler vedrørende prøver og eksaminer.

§ 13. Specialundervisning til synshæmmede elever gives af lærere, der har modtaget uddannelse hertil eller har gennemgået et kursus, der er godkendt af undervisningsministeriet i denne henseende.

Stk. 2. Specialundervisning på hold i en del af fagets timer og enkeltmandsundervisning kan dog indtil videre gives af lærere uden specialuddannelse, men med praktisk erfaring på området. Den i § 3, nr. 5, nævnte supplerende specialundervisning gives dog så vidt muligt af elevens lærer i vedkommende fag.

§ 14. Specialundervisning af synshæmmede elever skal foregå i lokaler, der efter deres beliggenhed, størrelse, indretning og lysforhold må anses for egnede til formålet.

§ 15. Lærerrådets afgørelser kan indbringes for skolenævnet, der træffer den endelige administrative afgørelse, jfr. skolestyrelseslovens § 62, stk. 1, og § 27, stk. 2.

§ 16. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1980.

Stk. 2. Cirkulære nr. 189 af 4. august 1961 om specialundervisning af svagtseende børn ophæves.

Stk. 3. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde fravige bestemmelserne i bekendtgørelsen.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P. m. v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Bekendtgørelse om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn

I henhold til § 3, stk. 2, og § 3 a, stk. 1, jfr. § 19, stk. 1 og 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen som ændret ved lov nr. 302 af 8. juni 1978 fastsættes:

I. Anvendelsesområde og formål

§ 1. Til børn i børnehaveklasser tilbydes der specialpædagogisk bistand, hvis børnenes udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte.

Stk. 2. Til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, tilbydes der specialpædagogisk bistand, hvis børnenes udvikling på grund af sprog- eller talevanskeligheder kræver en særlig hensyntagen eller støtte. Til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, og hvis udvikling af andre grunde kræver en særlig hensyntagen eller støtte, kan der tilbydes specialpædagogisk bistand.

Stk. 3. Formålet med den specialpædagogiske bistand er så tidligt som muligt at forebygge en fejludvikling hos barnet og/eller at begrænse virkningerne af barnets handicap.

II. Indhold og form

§ 2. Den specialpædagogiske bistand kan omfatte undervisning og træning af barnet, tilrettelagt efter dets særlige behov, samt instruktion og vejledning af forældrene eller andre, der udøver daglig omsorg for barnet. Der kan endvidere stilles særlige pædagogiske hjælpemidler til rådighed.

Stk. 2. Bistanden efter stk. 1 må tilrettelægges i samråd med forældrene og i fornødent samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen med henblik på samordning med

anden pædagogisk, sundhedsmæssig eller social indsats fra denne forvaltning til barnet eller forældrene.

§ 3. Den specialpædagogiske bistand skal gennemføres på en sådan måde, at den har størst mulig sammenhæng med barnets daglige tilværelse.

III. Fremgangsmåden ved iværksættelse og ophør af specialpædagogisk bistand

§ 4. Barnets forældre kan henvende sig til den kommunale skoleforvaltning eller til skolepsykologisk rådgivning med anmodning om specialpædagogisk bistand til barnet. Sker henvendelsen til skolepsykologisk rådgivning, foretager rådgivningen indberetning til skoleforvaltningen. Henvendelse kan også ske til social- og sundhedsforvaltningen, der lader anmodningen om specialpædagogisk bistand gå videre til skoleforvaltningen. Også andre med kendskab til barnet kan rette henvendelse til skolemyndighederne med henblik på fremsættelse af tilbud om specialpædagogisk bistand. Børnehaveklasselederens indstilling skal ske gennem skolens leder og med skolelægens påtegning.

Stk. 2. Skolepsykologisk rådgivning sørger for – efter samråd med forældrene – at der foretages en undersøgelse med fornøden bistand af andre sagkyndige. Heri indgår samtale med barnets forældre, som kan være til stede under undersøgelsen, og personale ved den dag- eller døgninstitution og/eller børnehaveklasse, hvor barnet er optaget, eller andre, der kan bidrage til belysning af barnets

behov. Der udarbejdes en skriftlig rapport om undersøgelsen, som – når der er tale om et barn i en børnehaveklasse – sendes til skolens leder og skolelæge. Forældrene underrettes, når rapporten foreligger, og de skal have adgang til at gøre sig bekendt med rapportens indhold.

Stk. 3. I tilslutning til rapporten og efter samråd med forældrene og eventuelt børnehaveklasselederen og de lærerkræfter, der i givet fald skal stå for den specialpædagogiske bistand, samt social- og sundhedsforvaltningen stiller skolepsykologisk rådgivning forslag om hvilken specialpædagogisk bistand, der bør tilbydes for at hjælpe barnet. Forslaget bør indeholde en vurdering af bistandens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

Stk. 4. Beslutning om tilbud om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, træffes af kommunalbestyrelsen eller efter dennes bemyndigelse på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings forslag. Er barnet optaget i børnehaveklasse, træffes beslutningen af skolens læreråd på grundlag af rådgivningens forslag.

§ 5. Såfremt kommunalbestyrelsen eller den, kommunalbestyrelsen har bemyndiget hertil, på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings forslag finder, at den specialpædagogiske bistand, der skal tilbydes barnet, påhviler amtskommunen i medfør af folkeskolelovens § 19, stk. 2, foretager kommunalbestyrelsen – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – indstilling herom til amtsrådet. Er barnet optaget i børnehaveklasse, sender lærerrådet sagen til kommunalbestyrelsen, hvis det på grundlag af rådgivningens forslag finder, at barnet bør have specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Kommunalbestyrelsen afgør herefter, om den vil foretage indstilling til amtsrådet.

Stk. 2. Ved bedømmelsen af, om den specialpædagogiske bistand i det konkrete tilfælde er omfattet af folkeskolelovens § 19, stk. 2 (vidtgående specialpædagogisk bistand) lægges vægt på handicappets sværhedsgrad, om barnet har behov for specialpædagogisk bistand af et sådant indhold og omfang, at bistanden ikke kan opfyldes ved kommunens egne foranstaltninger, og om udgifterne til bistanden væsentligt overstiger kommunernes

gennemsnitlige udgifter til specialpædagogisk bistand til småbørn.

Stk. 3. Amtsrådet træffer – eventuelt efter indhentet udtalelse fra amtskolepsykologen eller andre sagkyndige – beslutning om, hvorvidt det vil sørge for specialpædagogisk bistand til barnet.

§ 6. Skolepsykologisk rådgivning følger udviklingen hos de børn, der modtager specialpædagogisk bistand, bl. a. gennem regelmæssige drøftelser med de lærerkræfter, der forestår bistanden, og med forældrene og andre personer, der er i daglig kontakt med barnet.

Stk. 2. På grundlag af disse drøftelser tager skolepsykologisk rådgivning med højst 6 måneders mellemrum stilling til, om bistanden kan begrænses, eller om den eventuelt bør udvides. Forslag om ophør af specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, udarbejdes af skolepsykologisk rådgivning efter samråd med forældrene. Beslutning herom træffes af kommunalbestyrelsen eller efter dennes bemyndigelse. Er barnet optaget i børnehaveklasse, træffes beslutningen om ophør af lærerrådet.

Stk. 3. Modtager barnet vidtgående specialpædagogisk bistand, udarbejder skolepsykologisk rådgivning – efter samråd med forældrene – forslag til begrænsning, udvidelse eller eventuelt ophør af bistanden. Amtsrådet træffer beslutning herom. Er barnet optaget i børnehaveklasse, bør lærerrådet have lejlighed til at udtale sig om forslaget, inden det ad sædvanlig tjenstlig vej sendes til amtsrådet.

§ 7. Inden barnet skal begynde i børnehaveklasse eller 1. klasse, tager skolepsykologisk rådgivning initiativet til en drøftelse med barnets forældre, de lærerkræfter, som har forestået den specialpædagogiske bistand til barnet, barnets kommende børnehaveklasseleder eller klasselærer og eventuelt andre med kendskab til barnets særlige behov.

Stk. 2. I tilslutning til drøftelsen stiller skolepsykologisk rådgivning forslag om eventuel specialpædagogisk bistand til barnet i børnehaveklasse eller i 1. klasse. Forslaget stilles i så god tid, at der kan træffes beslutning. ifr. § 4, stk. 4, og § 5, stk. 3, inden barnet

net begynder i børnehaveklasse eller i 1. klasse.

§ 8. Skolepsykologisk rådgivning kan opfordre forældrene til at søge bistand fra andre rådgivnings- eller behandlingsinstitutioner, eller den kan selv rette henvendelse til social- og sundhedsforvaltningen med henblik på rådgivning og vejledning eller andre hjælpeforanstaltninger.

IV. Andre bestemmelser

§ 9. Flytter et barn, der modtager specialpædagogisk bistand til en kommune, der betjenes af en anden skolepsykologisk rådgivning end den, der betjener den fraflyttede kommune, skal skolemyndighederne i denne snarest underrettes. Underretningen sker ved, at skolepsykologisk rådgivning i den fraflyttede kommune, efter samråd med forældrene, sender en rapport over den gennemførte bistand til skolepsykologisk rådgivning i den tilflyttede kommune, som søger kontakt med barnets forældre med henblik på fortsat bistand.

§ 10. Specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, og til børn i børnehaveklasser gives af lærere

eller børnehavepædagoger, der har gennemgået en uddannelse på Danmarks Lærerskole inden for et relevant handicapområde eller anden tilsvarende uddannelse.

§ 11. Afgørelser, som de kommunale myndigheder – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – træffer om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for amtsrådet. Lærerrådets afgørelser om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, til børn i børnehaveklasser kan indbringes for skolenævnet, der træffer den endelige administrative afgørelse.

Stk. 2. Amtsrådets – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsens – afgørelser om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, og amtsrådets afgørelser efter stk. 1, I. pkt., kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet.

§ 12. Bekendtgørelsen træder i kraft 1. januar 1980.

Stk. 2. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde fravige bestemmelserne i bekendtgørelsen.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P. m. v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Vejledende retningslinier om henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2

(Til alle amtsråd, kommunalbestyrelser, skolekommissioner, skolenævn, skoleledere og ledende skolepsykologer)

1. Undervisningsministeriet har til hensigt at fremsætte forslag til lov om ændring af skolestyrelsesloven således, at kommunalbestyrelsen får indstillingsret og amtsrådet beslutningsret om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, jfr. § 3, stk. 2. Indtil nærmere regler herom foreligger, gives nedenstående vejledende retningslinier om henvisning af elever på 1.-10. klassetrin til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, der træder i kraft den 1. januar 1980.

2. Efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, jfr. § 3, stk. 2, påhviler det kommunen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever, hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte. Efter lovens § 19, stk. 2, påhviler det – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – amtskommunen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever, hvis udvikling kræver en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte.

Reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til folkeskolens elever er fastsat i følgende cirkulærer og bekendtgørelser, og de vejledende retningslinier om henvisning er et supplement til disse regler:

Undervisningsministeriets cirkulære af 4. februar 1972 om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning).

Undervisningsministeriets cirkulære af 22. maj 1974 om folkeskolens specialundervisning af læseretarderede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 25. august 1978 om folkeskolens specialundervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til hørehæmmede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder.

Afgrænsningen af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

3. Afgørelsen af, om en elev skal have specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter bestemmelserne i folkeskolelovens § 19, stk. 2, (vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand) beror på et skøn i hvert enkelt tilfælde på grundlag af handicappets sværhedsgrad og en vurdering af, om eleven har behov for specialundervisning m. v. af et sådant indhold og omfang, at denne ikke kan ydes ved kommunens egne foranstaltninger. I skønnet kan også indgå en vurdering af størrelsen af udgifterne ved den nødvendige specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand. Medfører specialundervisningen m. v. omkostninger, som væsentligt overstiger, hvad der er almindeligt for specialklasseundervisningen i kommunerne, bør amtskommunen i henhold til § 19, stk. 2, sørge for bistanden.

Fremgangsmåden ved henvisning til og ophør af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

4. Hvis en elev på grund af ét eller flere handicap har sådanne vanskeligheder, at det må antages at have indflydelse på elevens udvikling, følges de regler om fremgangsmåden vedrørende henvisning til specialundervisning m. v., som er anført i de cirkulærer og bekendtgørelser, der er nævnt under punkt 2. Efter disse regler udarbejder skolepsykologisk rådgivning forslag om, under hvilken form og med hvilket indhold specialundervisningen og anden specialpædagogisk bistand skal gives, samt giver en vurdering af specialundervisningens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

På grundlag af skolepsykologisk rådgivnings forslag træffer lærerrådet – eller efter lærerrådets bemyndigelse elevens lærere – beslutning om henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller om sagens fremsendelse til kommunalbestyrelsen.

Kommunalbestyrelsen træffer herefter beslutning om, hvorvidt den vil indstille til amtsrådet at sørge for specialundervisning og

anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, til den pågældende elev. I bekræftende fald afgiver kommunalbestyrelsen indstilling til amtsrådet. Forældrene skal have underretning om videresendelse af sagen til kommunalbestyrelsen og om dennes beslutning om indstilling til amtsrådet.

5. Amtsrådet træffer, eventuelt efter indhentet udtalelse fra amtsskolepsykologen eller andre sagkyndige, beslutning om henvisning af eleven til vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Amtsrådet kan indgå aftale med f. eks. en kommune, en privat skole eller med et andet amtsråd om at udføre undervisningen. Beslutningen om den nærmere placering af eleven bør så vidt muligt træffes i overensstemmelse med forældrenes ønske. Dette gælder særligt i tilfælde, hvor forældrene ønsker eleven undervist på en lands- eller landsdelsdækkende skole.

Beslutning om placering af en elev på en specialskole, således at eleven ikke kan bo hjemme, kan kun træffes med samtykke fra forældrene (forældremyndighedens indehaver).

Kan amtsrådet ikke tiltræde, at eleven har behov for vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, skal kommunen sørge for elevens undervisning.

Forældrene skal underrettes om amtsrådets beslutning.

6. Amtskommunen bør sørge for, at udviklingen hos de elever, der modtager vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, følges af en skolepsykologisk rådgivning, som regelmæssigt bør drøfte elevens undervisningssituation med elevens forældre og med den eller de lærere, der forestår undervisningen.

På grundlag af disse drøftelser tager skolepsykologisk rådgivning mindst én gang om året op til vurdering, om den vidtgående specialundervisning m.v. bør ændres eller ophøre, og udarbejder i givet fald forslag herom. Forslaget bør drøftes med elevens forældre, ligesom lærerrådet (elevens lærere) bør have lejlighed til at udtale sig om forslaget, inden det ad sædvanlig tjenstlig vej sendes til amtsrådet. Amtsrådet træffer herefter beslutning om ændring eller ophør af den vidtgående

specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand.

7. Såfremt eleven efter ophør af den vidtgående specialundervisning m.v. har behov for specialundervisning m.v. efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, stiller skolepsykologisk rådgivning i den kommune, hvor eleven skal fortsætte sin undervisning, forslag herom efter reglerne i de cirkulærer og bekendtgørelser, der er nævnt under punkt 2.

Overgangsregler m.v.

8. Den undervisning, som eleverne pr. 1. januar 1980 modtager ved skoler, der efter lov om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg m.v. overtages af amtskommunerne og Københavns og Frederiksberg kommuner, samt ved undervisningscen-

tre for svært handicappede børn og observationsskoler, videreføres efter denne dato som specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Elevernes udvikling følges efter de i punkt 6 nævnte retningslinier. Skolepsykologisk rådgivning bør snarest tage op til vurdering, om specialundervisningen kan ændres eller ophøre, og i givet fald stille forslag herom.

9. Kommunalbestyrelsens afgørelser kan – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for amtsrådet, og amtsrådets – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsens – afgørelser kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet, jf. skolestyrelseslovens § 65.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P. m. v.

Bj. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Cirkulæreskrivelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand

(Til alle amtsråd, kommunalbestyrelser, skolekommissioner, skolenævn,
skoleledere og ledende skolepsykologer)

1. Efter § 3, stk. 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen skal der til børn, hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte, gives specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand efter regler fastsat af undervisningsministeren.

Folkeskoleloven er som følge af særfor-
gens udlægning til amtskommunerne og
kommunerne samt særfor-
sørgsunderservisningens
overførsel til undervisningsministeriets
område ændret ved lov nr. 302 af 8. juni
1978. Ændringerne træder i kraft den 1. jan-
uar 1980.

Ved ændringerne er bl. a. ovennævnte be-
stemmelse i § 3, stk. 2, ændret således, at der
til de der omhandlede børn skal gives speci-
alundervisning og anden specialpædagogisk
bistand. Der er ikke tilsigtet nogen realitets-
ændring, men kun en tydeliggørelse af, at
specialpædagogisk bistand ikke er et alterna-
tiv til undervisning, men fortsat kan gives i
tilknytning til såvel specialundervisning som
almindelig undervisning.

De væsentligste lovændringer er i øvrigt:

1) Den nye bestemmelse i § 3a, stk. 1, om,
at der efter regler, som fastsættes af un-
dervisningsministeren, tilbydes specialpædago-
gisk bistand til børn, der endnu ikke har på-
begyndt skolegangen. Det påhviler kommu-
nen at sørge for denne specialpædagogiske
bistand, jfr. § 19, stk. 1, 2. pkt. Dette gælder
dog ikke, hvis der er tale om vidtgående spe-

cialpædagogisk bistand, jfr. nedenfor
under 2).

2) Bestemmelsen i § 19, stk. 2, om, at det
uden for Københavns og Frederiksberg kom-
muner påhviler amtskommunen at sørge for
specialundervisning og anden specialpædago-
gisk bistand til børn og unge – herunder
børn, der endnu ikke har påbegyndt skole-
gangen – som bor eller opholder sig i amts-
kommunen, og hvis udvikling kræver en sær-
lig vidtgående hensyntagen eller støtte.

3) Bestemmelsen i § 3a, stk. 2, om, at un-
dervisningsministeren kan godkende, at der
tilbydes elever, hvis udvikling kræver en sær-
lig vidtgående hensyntagen eller støtte, un-
dervisning i folkeskolen i 11 år.

2. Indholdet og omfanget m.v. af folke-
skolens specialundervisning og anden speci-
alpædagogiske bistand til elever i grundsko-
len og 10. klasse vil fra 1. januar 1980 frem-
gå af følgende regler:

Cirkulære af 4. februar 1972 om folkesko-
kens specialundervisning af elever med ad-
færdsproblemer og psykiske lidelser (obser-
vationsundervisning).

Cirkulære af 22. maj 1974 om folkeskolens
specialundervisning af læseretardedede ele-
ver.

Bekendtgørelse af 25. august 1978 om fol-
keskolens specialundervisning af elever med
generelle indlæringsvanskeligheder.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til hørehæmmede elever.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever.

Vejledning af 22. oktober 1979 om henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

De sidstnævnte fire bekendtgørelser fra 1979 er udformet således, at de omfatter specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter både folkeskolelovens § 19, stk. 1, som kommunerne skal sørge for, og § 19, stk. 2, som amtskommunerne skal sørge for.

De tre ældre regelsæt om henholdsvis observationsundervisning og specialundervisning af læseretarderede elever og af elever med generelle indlæringsvanskeligheder (tidligere benævnt svagtbegavede eller åndssvage) omfatter fra 1. januar 1980 ligeledes almindelig specialundervisning m.v. efter § 19, stk. 1, og vidtgående specialundervisning m.v. efter § 19, stk. 2. Skolepsykologens forslag om specialundervisning i henhold til disse regler, jfr. cirkulærens og bekendtgørelsens § 8, nr. 3, bør således ligesom skolepsykologisk rådgivnings forslag om specialundervisning i henhold til bekendtgørelserne fra 1979, jfr. § 7, nr. 3, tillige indeholde en vurdering af specialundervisningens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

Reglerne om fremgangsmåden ved henvisning af elever til vidtgående specialundervisning m.v. findes i den nævnte vejledning om henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. De syv bekendtgørelser og cirkulærer om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til folkeskolens elever skal altså læses i sam-

menhæng med vejledningen. I punkt 8 i vejledningen er anført hvilke elevgrupper, der fra 1. januar 1980 modtager undervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, uden særskilt henvisning.

Eventuel henvisning af andre elever til undervisning efter § 19, stk. 2, kan påbegyndes nu med henblik på at få fastslået, om amtskommunen skal sørge for undervisningen.

Når ministeriet har indvundet erfaringer vedrørende den vidtgående specialundervisning m.v., vil en revision af reglerne blive overvejet, herunder om der bør foretages en samling af dem.

3. Efter de nye bekendtgørelsers § 4 er det maksimale elevtal i specialklasser gjort afhængigt af elevernes aldersspredning og undervisningsbehov som følge af funktionshæmninger. På tilsvarende måde bør elevtallet i andre specialklasser med svært handicappede elever afpasses efter elevernes behov og muligheder.

4. De ovennævnte regelsæt om elever i folkeskolen omhandler hver et fysisk eller psykisk handicap, der i større eller mindre grad har hæmmet elevernes udvikling og dermed har vanskeliggjort deres udbytte af folkeskolens almindelige undervisning. Mange elever har imidlertid mere end et handicap eller har et handicap, der ikke umiddelbart falder ind under de funktionshæmninger, som er beskrevet i bekendtgørelserne og cirkulærerne. Det er derfor ikke muligt eller hensigtsmæssigt at opdele alle elever, der får specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, i grupper svarende til de handicap, som de enkelte regelsæt omhandler. Specialundervisning m.v. må tilrettelægges og gennemføres på en sådan måde, at den enkelte elevs samlede behov tilgodeses i overensstemmelse med bekendtgørelserne og cirkulærerne.

5. Undervisningsministeren får efter folkeskolelovens § 3a, stk. 2, bemyndigelse til at godkende, at der tilbydes svært handicappede elever Undervisning i 11 år, d.v.s. elever, der får specialundervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Det er ikke tanken at indføre særlige 11. klasser, hvor eleverne modtager undervisning, der går videre end 10. klas-

se, men der kan tilrettelægges et undervisningsforløb, hvor eleverne i løbet af 11 år får mulighed for at nå det samme som folkeskolens øvrige elever på 10 år, og de pågældende vil eventuelt kunne indstille sig til folkeskolens afsluttende prøver efter 11 år.

6. Som nævnt ovenfor i punkt 1 tilbyder folkeskolen fra 1. januar 1980 specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen. Regler herom samt regler om specialpædagogisk bistand til børn i børnehaveklasser er fastsat i bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om specialpædagogisk bistand til småbørn. Bekendtgørelsen omfatter både almindelig og vidtgående specialpædagogisk bistand.

Direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. vil senere udsende en vejledning om specialpædagogisk bistand til småbørn.

7. I de nye bekendtgørelser anvendes udtrykket »skolepsykologisk rådgivning«, mens de ældre regler benytter »skolepsykologen«. I begge tilfælde tænkes på det skolepsykologiske kontor med det personale, som sædvanligvis virker her. Det behøver således ikke at være en skolepsykolog, som foretager alle de omhandlede undersøgelser m.v., men kan f. eks. være en af de til kontoret knyttede skolekonsulenter. Andre sagkyndige kan inddrages i undersøgelsen, jfr. de nye bekendtgørelser § 7, nr. 2.

8. I tilknytning til de fire nye bekendtgørelser om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand vil der af direktoratet blive udsendt vejledninger om specialundervisning af henholdsvis hørehæmmede, synshæmmede og bevægelseshæmmede elever og elever med sprog- eller talevanskeligheder.

Den undervisningsvejledning, som ministeriet i 1979 udsendte i serien »Undervisningsvejledning for folkeskolen« om specialunder-

visning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder, og ministeriets vejledning af februar 1972 om specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning) samt ministeriets vejledning af maj 1974 om specialundervisning af læseretardedede elever bør læses som omfattende både almindelig specialundervisning m.v. og vidtgående specialundervisning m.v.

9. Man skal henlede opmærksomheden på de nye bestemmelser i folkeskolelovens § 24, stk. 1, hvorefter der på kommunens skoleplan skal optages bestemmelse om specialundervisning efter § 3 a, stk. 2 (undervisning i 11 år), om specialpædagogisk bistand efter § 3 a, stk. 1 (til børn der endnu ikke har påbegyndt skolegangen) og om indretning af specialundervisning efter overenskomst med amtskommunen. Der skal i øvrigt optages bestemmelser om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 3, stk. 2, på skoleplanen og undervisningsplanen efter reglerne i undervisningsministeriets cirkulære af 3. december 1975 om udformningen af skoleplaner i folkeskolen og ministeriets cirkulære af 9. december 1975 om udformningen af undervisningsplaner i folkeskolen.

10. Regler, om hvilken kommune og hvilken amtskommune udgiften til folkeskolen – herunder til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand – endeligt påhviler, findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 27. november 1979.

Regler om det beløb, som kommunen skal betale til vedkommende amtskommune for børn, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, findes i undervisningsministeriets cirkulære af 27. november 1979 om kommunalt takstbeløb.

Undervisningsministerier, den 27. november 1979

P. m. v.

V. HAMMER

/ Hanne Saunte

Bekendtgørelse om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen.

I henhold til § 25, stk. 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen, jfr. § 65 i skolestyrelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 462 af 3. september 1974) fastsættes:

§ 1. Er en elev på grund af sygdom eller invaliditet ikke i stand til at følge den almindelige undervisning i folkeskolen, medmindre eleven befordres til og fra skole, påhviler det kommunen efter forhandling med forældrene at sørge for den nødvendige befordring på den efter forholdene mest hensigtsmæssige måde.

Stk. 2. Med de i §§ 2-4 anførte undtagelser indrettes befordringen enten ved aftale om kørsel med vognmand eller eventuelt om sygetransport eller, såfremt forældrene ønsker selv at befordre eleven, således at kommunen bidrager hertil med et med forældrene aftalt månedligt beløb.

Stk. 3. Såfremt det er nødvendigt, at eleven følges til og fra skole, afholder kommunen tillige udgiften ved ledsagerens befordring.

§ 2. I det omfang eleven er i stand til at befordre sig til og fra skolen ved egen hjælp, såfremt det stilles en sygecykel, en kørestol el. lign. hjælpemiddel til elevens rådighed, kan kommunen opfylde sin forpligtelse til at sørge for befordringen ved at afholde udgiften til anskaffelse og vedligeholdelse af det pågældende transportmiddel.

§ 3. Eleven kan endvidere, i det omfang forligheden tillader det, henvises til at benytte offentlige trafikmidler eller en for skolens øvrige elever etableret befordringsord-

ning, såfremt eleven ikke derved får længere ventetid end sammenlagt 1 time daglig. Om nødvendigt må der indrettes særskilt befordring mellem hjemmet eller skolen og nærmeste offentlige trafikmiddel.

§ 4. Skolekommissionen, i København skoledirektionen, kan under hensyn til muligheden for befordring efter § 3 bestemme, at eleven skal optages i en anden skole end elevens distriktsskole. Såfremt sygdommen eller invaliditeten indtræder efter, at eleven har påbegyndt skolegangen, kan overflytning kun ske med forældrenes samtykke.

Stk. 2. Skolekommissionen kan endvidere, hvis det er rimeligt begrundet i elevens forlighed og hensynet til skolegangen, med forældrenes tilslutning henvise eleven til at søge optagelse i en tilsvarende privat skole, således at kommunen foruden befordringsudgifterne godtgør forældrene deres udgifter til undervisning og læremidler ved den private skole.

§ 5. Er der tvivl om, hvorvidt en elev på grund af sygdom el. lign. selv kan befordre sig til og fra skole, kan skolen forlange en udtalelse herom fra skolelægen, eventuelt en lægeerklæring.

§ 6. Klage over afgørelser i henhold til denne bekendtgørelse kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for amtsrådet, der træffer den endelige administrative afgørelse. De af de kommunale myndigheder i Københavns og Frederiksberg kommuner trufne afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

§ 7. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. august 1976. nr. 19 af 4. februar 1965 om folkeskolens undervisning af syge og invaliderede børn ophæves.

Stk. 2. Kapitel II (§§ 8-11) i cirkulære

Undervisningsministeriet, den 9. marts 1976.

Ritt Bjerregaard.

/ Frida Horten.

Bekendtgørelse om befordring af børn og unge, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2

I henhold til § 25, stk. 3, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen som ændret ved lov nr. 243 af 8. juni 1977 og lov nr. 302 af 8. juni 1978 fastsættes:

§ 1. Til børn og unge under 18 år, som bor eller opholder sig i amtskommunen, og som modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2, skal amtskommunen sørge for den nødvendige befordring til og fra skole eller afholde udgifterne i forbindelse hermed efter bestemmelserne i denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Forpligtelsen omfatter såvel børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, som skolesøgende børn og unge.

Stk. 3. Forpligtelsen omfatter befordring mellem skole og hjem eller mellem skole og daginstitution eller formidlet dagpleje i henhold til lov om social bistand. Amtskommunen skal endvidere sørge for den nødvendige befordring eller afholde udgifterne i forbindelse med befordring til og fra undervisningsinstitutioner (taleinstitutter m. fl.)

Stk. 4. I Københavns og Frederiksberg kommuner varetages amtskommunens opgaver efter denne bekendtgørelse af kommunen.

§ 2. Amtsrådet træffer afgørelse om art og omfang af elevens befordringsbehov på grundlag af en udtalelse fra skolelægen eller anden sagkyndig udtalelse om elevens egen befordringsevne.

§ 3. I de tilfælde, hvor en elev efter udtalelsen i henhold til § 2 er i stand til at befordre sig selv til og fra skole, er amtskommunen kun forpligtet til at sørge for befordring, hvis skolevejen opfylder betingelserne i henhold til folkeskolelovens § 25, stk. 1,1) eller 2). Foretages befordringen ved hjælp af særligt hjælpemiddel, anvendes dog bestemmelsen i § 5.

Stk. 2. Forpligtelsen til at sørge for befordring efter stk. 1, 1. pkt. kan i stedet opfyldes ved at henvise eleven til offentlige trafikmidler eller til en etableret befordringsordning eller ved at godtgøre elevens udgifter til egen befordring.

Stk. 3. I tilfælde af forbigående sygdom, der indebærer, at eleven midlertidigt ikke kan befordre sig selv, anvendes bestemmelserne i §§ 4–6.

§ 4. For elever, som på grund af alder eller fysisk eller psykisk handicap ikke er i stand til at følge den anviste specialundervisning m. v., medmindre de beforders til og fra skole, skal amtskommunen efter forhandling med forældrene sørge for den nødvendige befordring på den efter forholdene mest hensigtsmæssige måde.

Stk. 2. Befordringen kan indrettes enten ved kørsel med vognmand eller eventuelt ved sygetransport eller, såfremt forældrene ønsker selv at befordre eleven, ved, at amtskommunen bidrager hertil med et månedligt beløb, der aftales med forældrene.

Stk. 3. Hvis det er nødvendigt, at eleven følges til og fra skole eller ledsages under befordringen med bil, bus eller andre befordringsmidler, skal amtskommunen sørge for, at de nødvendige ordninger etableres og afholde de hermed forbundne udgifter.

§ 5. Hvis eleven er i stand til ved hjælp af særligt hjælpemiddel (elkørestol, sygecykel eller lign.) at befordre sig til og fra skole ved egen hjælp, kan amtskommunen opfylde sin pligt til at sørge for befordring efter § 4 ved at afholde udgifterne til befordringen.

§ 6. Hvis elevens fysiske eller psykiske handicap tillader det, kan eleven henvises til

at benytte offentlige trafikmidler eller etableret skolebefordring i det omfang, dette ikke medfører urimelig lang befordrings- og ventetid. Om nødvendigt må der indrettes særskilt befordring mellem hjemmet eller skolen og nærmeste offentlige trafikmiddel.

§ 7. Afgørelser, som amtsrådet – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsen – træffer i henhold til denne bekendtgørelse, kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet.

§ 8. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1980.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P. m. v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Bilag VII

Undervisningsministeriets cirkulæreskrivelse af 22. november 1979.

Cirkulæreskrivelse om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver.

(Til skolemyndighederne, ledere af skolepsykologiske kontorer og samtlige skoler/kurser, som afholder folkeskolens afsluttende prøver).

I henhold til § 41 i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver m.v., som ændret ved bekendtgørelse af 8. oktober 1979, kan direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m.v. tillade fravigelser af de i bekendtgørelsen givne regler, herunder ændring af prøveformer ved de mundtlige og praktiske prøver.

Tilladelse til individuel fravigelse af bekendtgørelsens bestemmelser vil af direktoratet blive givet til elever med handicap, der gør en sådan fravigelse nødvendig.

Af hensyn til afgangsbevisets informative værdi vil der til den enkelte tilladelse blive knyttet en bemærkning om, på hvilken måde det skal fremgå af dette bevis, at eleven har opnået en dispensation.

Ansøgning om tilladelse til individuel fravigelse af de i forbindelse med prøvernes gennemførelse fastsatte regler må foruden begrundelse indeholde angivelse af fravigelsens ønskede omfang og være forsynet med påtegning fra den stedlige skolepsykologiske rådgivning.

Ansøgningen må normalt være direktoratet i hænde senest den 1. februar for så vidt angår prøver i den ordinære prøvetermin og senest den 1. oktober for så vidt angår prøver i den ekstraordinære prøvetermin.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

Direktoratet for folkeskolen,
folkeoplysning, seminarier m.v., den 22. november 1979.

Liselotte P. d. V. Heslet Sestoft
Liselotte Heslet Sestoft

Bekendtgørelse om specialundervisning for voksne

I henhold til § 1, stk. 2, og § 2, stk. 1, samt § 3, stk. 5, i lov nr. 301 af 8. juni 1978 om specialundervisning for voksne fastsættes:

I. Specialundervisning oprettet af amtskommunerne samt Københavns og Frederiksberg kommuner

§ 1. Amtsrådet skal sørge for specialundervisning og specialpædagogisk bistand efter undervisningspligtens ophør til personer med fysiske eller psykiske handicap, som bor eller opholder sig i amtskommunen, for så vidt de ikke modtager tilsvarende undervisning oprettet på privat initiativ i medfør af afsnit II i denne bekendtgørelse eller i henhold til anden lovgivning.

Stk. 2. Amtsrådet skal – evt. efter overenskomst med andre i henhold til § 1, stk. 3, i loven om specialundervisning for voksne – sørge for specialundervisning og specialpædagogisk bistand til personer med fysiske eller psykiske handicap, der bor på amtskommunens døgninstitutioner for voksne med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, oprettet i henhold til lov nr. 333 af 19. juni 1974 om social bistand som ændret senest ved lov nr. 258 af 8. juni 1978.

§ 2. Formålet med undervisningen m. v. er at afhjælpe eller begrænse virkningerne af handicappet (kompenserende specialundervisning).

Stk. 2. Der kan i tilknytning til den kompenserende specialundervisning etableres undervisning, som er tilrettelagt under hensyntagen til deltagerens handicap (hensyntagen til specialundervisning).

Stk. 3. I forbindelse med specialundervisningen stilles pædagogiske hjælpemidler til rådighed for deltagerne, ligesom der kan ydes rådgivning til deltagerne, deres pårørende og andre.

§ 3. Specialundervisningen kan gives som enkeltmandsundervisning eller på hold (klasser).

Stk. 2. Antallet af deltagere må ikke overstige 6 på hvert hold, medmindre der foreligger særlige forhold.

Stk. 3. Undervisningsministeriet kan efter forhandling med socialministeriet i særlige tilfælde godkende, at undervisningen indrettes i kostskoleform.

Stk. 4. Undervisningen skal være tilrettelagt i overensstemmelse med en af direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminariet m. v. udsendt vejledning.

§ 4. Undervisningsinstitutioner og skoler med undervisning efter § 1 opføres på planen for amtskommunernes skolevæsen og undervisningsvirksomhed m. v., jfr. skolestyrelseslovens § 40, stk. 2. Planen skal indeholde oplysning om:

1. Institutionernes eller undervisningens geografiske placering.
2. De former for specialundervisning, der tilbydes.
3. Antallet af leder- og lærerstillinger ved institutionerne og disses aflønning.

§ 5. Anmodning om specialundervisning kan fremsættes over for amtsrådet eller vedkommende undervisningsinstitution af den pågældende person, hans forældre eller an-

dre pårørende, de sociale myndigheder, sundhedsmyndighederne eller andre, der har kendskab til personens behov for specialundervisning. Sker henvendelse til en undervisningsinstitution, foretager denne indberetning til amtsrådet.

Stk. 2. Amtsrådet foranlediger iværksat en pædagogisk-psykologisk undersøgelse med henblik på eventuel fremsættelse af forslag om undervisning. I undersøgelsen indgår samtale med den pågældende selv og eventuelt hans pårørende samt drøftelser med særligt sagkyndige, sociale myndigheder m.v., som kan give oplysninger til brug for vurderingen af den pågældendes behov for specialundervisning og for tilrettelæggelsen af undervisningstilbud. I tilfælde, hvor en lægelig undersøgelse er af betydning for undervisningens tilrettelæggelse, indhentes udtalelse fra behandlende læge eller specialklinik. På grundlag af undersøgelsen udarbejdes forslag om undervisningens form, indhold og omfang.

Stk. 3. Amtsrådet – eller efter dets bemyndigelse andre – træffer på grundlag af forslaget beslutning om iværksættelse af specialundervisningen.

II. Specialundervisning oprettet på privat initiativ

§ 6. Der kan på privat initiativ tilbydes kompenserende specialundervisning, jfr. § 2, stk. 1, for personer over 18 år med fysiske eller psykiske handicap. Der kan dog ikke tilbydes kompenserende specialundervisning på institutioner, der er omfattet af § 1, stk. 2. Unge under 18 år, der skønnes at kunne følge undervisningen, kan optages, hvis det ikke er muligt eller rimeligt at henvise dem til anden undervisning.

Stk. 2. Amtsrådet godkender specialundervisningen. Undervisningen skal oprettes, hvis mindst 2 deltagere har meldt sig, og betingelser i §§ 7–11 samt §§ 17 og 18 er opfyldt.

Stk. 3. Direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. udsender vejledende retningslinjer om undervisningen.

§ 7. Undervisningen skal være tilrettelagt efter en plan, som er udarbejdet med henblik på et eller flere handicap. Planen skal angive, hvilke persongrupper den henvender sig til.

§ 8. Antallet af deltagere må ikke overstige 6 på hvert hold, og der skal ved fastsættelsen af deltagerantallet tages hensyn til svarhedsgraden af deltagerens handicap.

Stk. 2. Hvor pædagogiske hensyn gør det ønskeligt, og hvor ansøgningen har foreligget sammen med en ansøgning om godkendelse af holdene, kan samlæsning af flere hold i et nærmere angivet timetal godkendes.

§ 9. For hvert hold skal undervisningsvirksomheden omfatte mindst 20 timer, og der skal være et rimeligt forhold mellem undervisningens mål og timetal.

§ 10. Lederne og lærerne skal opfylde uddannelseskravene og aflønnes efter derom gældende regler.

§ 11. Amtsrådet godkender budgetter og regnskaber vedrørende administration, undervisningsmidler m. v. i forbindelse med oprettelse og gennemførelse af undervisningen.

Stk. 2. Forslaget til budget udarbejdes af initiativtageren på et af amtsrådet godkendt skema og indsendes til amtsrådet inden en af dette fastsat frist.

§ 12. Amtsrådet kan på grundlag af udtalelser fra særligt sagkyndige afgøre, hvorvidt en person er berettiget til at deltage i specialundervisningen.

§ 13. Til imødegåelse af initiativtagernes daglige udgifter til undervisningen kan amtsrådet udbetale forskud efter særlig aftale.

§ 14. Det er en betingelse for, at udgifterne dækkes af amtsrådet, at der er søgt om godkendelse inden holdets start eller senest inden 3. mødegang, og at undervisningen er gennemført i overensstemmelse med planen for undervisningen, jfr. § 7.

Stk. 2. Hvis initiativtageren ikke kan ansøge om godkendelse, før undervisningen begynder, skal vedkommende sende en anmeldelse af den påtænkte undervisning til amtsrådet.

Stk. 3. Til brug for opgørelsen af det læste timetal skal der for hvert hold føres en liste, hvor læste timer og deltagerfremmødet registreres. Listen skal findes i lokalet.

§ 15. Amtskommunale, kommunale og statslige lokaler samt lokaler tilhørende private undervisningsinstitutioner, hvis udgifter afholdes af det offentlige, skal stilles til rådighed til brug ved undervisningen, såfremt initiativtageren ikke råder over egnede lokaler til virksomheden. Lokalerne skal stilles til rådighed gratis med lys, varme, rengøring, fornøden skolebetjentbistand og bestående udstyr.

Stk. 2. Lokalerne skal kun stilles til rådighed for undervisningen i det omfang, sådan anvendelse kan forenes med de formål, lokalerne i øvrigt skal tjene.

§ 16. Amtsrådet kan yde tilskud efter reglerne i stk. 2 og 3 til driftsudgifter til private lokaler – dog ikke private hjem – der ikke omfattes af reglerne i § 15, og som benyttes til godkendt specialundervisning for voksne.

Stk. 2. Følgende driftsudgifter dækkes fuldt ud:

1. Egne lokaler og udendørsanlæg:
 - a. Renter af prioritetsgæld.
 - b. Skatter, afgifter og forsikringer vedrørende ejendommen.
 - c. Udgifter til ordinær vedligeholdelse, opvarmning, belysning og rengøring og til eventuelt fornødent tilsyn.
2. Lejede, private lokaler og udendørsanlæg:
 - a. Det aftalte lejebeløb.
 - b. Afholdte udgifter til ordinær vedligeholdelse ifølge lejekontrakten, til opvarmning, belysning og rengøring og til eventuelt fornødent tilsyn.

Stk. 3. Forinden beregning af lokaltilskud i henhold til stk. 2 fradrages eventuelle lejeller fremlejeindtægter.

III. Fælles bestemmelser

§ 17. Specialundervisningen kan tilrettelægges på alle ugens dage både i dag- og af-

tentimerne, og den kan tilrettelægges i skoleform, evt. kostskoleform, jfr. § 3, stk. 3, dog med højst 8 timers daglig undervisning.

§ 18. Undervisningslokalet skal med hensyn til størrelse, beskaffenhed og udstyr være egnet til vedkommende form for specialundervisning.

Stk. 2. Undervisning i deltagerens hjem kan finde sted i særlige tilfælde.

§ 19. Amtskommunen afholder udgifterne ved undervisningsvirksomheden. De fornødne undervisningsmidler skal stilles gratis til rådighed for deltagerne.

Stk. 2. Afholder amtskommunen udgifter til undervisning af personer, der er hjemmehørende i en anden amtskommune, kan amtsrådet kræve godtgørelse fra den amtskommune, hvor den pågældende er hjemmehørende.

Stk. 3. Om befordring mellem hjem og undervisningsinstitution eller skole gælder reglerne i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om befordring af voksne, der modtager specialundervisning.

§ 20. I Københavns og Frederiksberg kommuner varetages amtskommunens opgaver efter denne bekendtgørelse af kommunen.

§ 21. Klage over amtsrådets – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsens – afgørelser kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet.

§ 22. Bekendtgørelsen træder i kraft 1. januar 1980.

Stk. 2. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde fravige bestemmelserne i bekendtgørelsen.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P.m.v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Bilag IX

Nogle love og bestemmelser af betydning for specialundervisning

Lov om folkeskolen, nr. 313, 26. juni 1975 (med ændring – lov nr. 302 – af 8. juni 1978, overtagelse af særforsorgsundervisningen).

Cirkulære om ændring af lov om folkeskolen, om lov om specialundervisning for voksne og om ændring af lov om fritidsundervisning m.v. 31. oktober 1978.

Bekendtgørelse om hvilken kommune og hvilken amtskommune udgifterne til folkeskolen endeligt påhviler, nr. 482, 27. november 1979.

Cirkulære om kommunalt taktsbeløb i henhold til folkeskolelovens § 40, stk. 2, 27. november 1979 (taktsbeløbet reguleres årligt).

Bekendtgørelse af lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og virksomhed efter lov om fritidsundervisning m.v., nr. 24, 20. januar 1978.

Cirkulære om ændring af skolestyrelsesloven, 26. februar 1980.

Cirkulære om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning, 4. februar 1972).

Cirkulære om folkeskolens specialundervisning af læseretarderede elever, 22. maj 1974.

Cirkulære om deling af klasser for 1.-7. skoleår ved undervisningen i dansk, regning og fremmedsprog (deletimer), 21. februar 1972, § 3.

Bekendtgørelse om folkeskolens supplerende undervisning af tilflyttede elever m.fl., nr. 178, 5. marts 1976.

Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning af fremmedsprogede elever, nr. 179, 8. marts 1976.

Bekendtgørelse om sygeundervisning for elever i folkeskolen og visse private skoler, 10. marts 1976 (som ændret ved bekendtgørelse nr. 504 af 9. oktober 1978).

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder nr. 415, 25. august 1978.

Cirkulære om befordring af elever i folkeskolen, 26. november 1980.

Bekendtgørelse om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen nr. 196, 9. marts 1976.

Bekendtgørelse om befordring af børn og unge, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2, nr. 435 af 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn, nr. 433 af 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder, nr. 436, 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever, nr. 437 af 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever, nr. 438, 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til hørehæmmede elever, nr. 439 af 22. oktober 1979.

Cirkulæreskrivelse af 27. november 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand.

Vejledende retningslinier af 22. oktober 1979 om henvisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

Cirkulære af 22. november 1979 om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver.

Bekendtgørelse af 21. februar 1980 om standpunktsbedømmelse m.v. af elever, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i folkeskolen.

Vejledning om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning), februar 1972.

Vejledning om folkeskolens specialundervisning af læseretardedede elever, maj 1974.

Undervisningsvejledning for folkeskolen nr. 35, specialundervisning, Folkeskolens Læseplanudvalg.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, sygeundervisning, 29. august 1977.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, specialundervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder, 25. maj 1979.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, fremmedsprogede elever, 1979.

Vejledning om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn, 1980.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, specialpædagogisk bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder, 1980.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, specialpædagogisk bistand til bevægelseshæmmede elever, 1982.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, specialpædagogisk bistand til hørehæmmede elever, 1982.

Ungdoms- og voksenundervisning.

Lov om specialundervisning for voksne, nr. 301, 8. juni 1978.

Lov om ændring af lov om fritidsundervisning m.v., nr. 300, 8. juni 1978.

Cirkulære om ændring af lov om folkeskolen, om lov om specialundervisning for voksne og om ændring af lov om fritidsundervisning, 31. oktober 1978.

Bekendtgørelse om specialundervisning for voksne, nr. 434, 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om befordring af voksne, der modtager specialundervisning, nr. 440, 22. oktober 1979.

Cirkulære om udbygningsplaner for specialundervisning for voksne, 20. december 1979.

Vejledende retningslinier for udarbejdelse af udbygningsplaner for specialundervisning for voksne, december 1979.

Vejledning vedr. ungdomsskolens specialundervisning, december 1979.

Litteraturliste

Ehlers, Niels:

Synssansen, Berlingske Leksikon
Bibliotek, 1974.

Lindstedt, Eva:

Ögat, fakta om synen och hjälpmedel, Natur og Kultur, Stockholm, 1974.

Andersen, Svend Ellehammer, Bjørn E.

Holstein :

Pædagogisk-Psykologisk Publikationsserie 3-5. Institut for pædagogik og psykologi, Danmarks Lærerhøjskole, 1979.

Specialskolerådet, Grunnskolerådet:

Undervisning af synshemmede elever. Supplement til Mønsterplanen, 1976, Universitetsforlaget, Oslo.

Pjecer

Komiteen for sundhedsoplysning: Det synshemmede barn. Specialpædagogiske vejledninger.

Synsproblemer hos skoleelever – En orientering med særlig henblik på syn og læsning. Monografi nr. 14, 1977. Skolepsykologi.

Læsevanskeligheder og Syn – en artikelsamling. »Den gule serie«. Pædagogiske forskningsrapporter nr. 11.

Refsnæsskolens blå publikationer: Publikationer vedr. blinde og svagtseende børn. Trykt på Refsnæsskolen.

Artikler

Halkier, Karen Inge:

Synsdefekter af Henning Skydsgård.
Udsnit fra Handicappede i skole og idræt.

Lindau, Hanne:

Når synet svigter. Artikel i Uddannelse 2, 1977.

Andersen, Svend Ellehammer, Valdemar Påske:

Svagsynede skolebørn I og II. En undersøgelse af svagtseende skolebørn.

Artikel i Nordisk Tidsskrift for specialpædagogik nr. 2 og 4, 1970.

Påske, Valdemar:

Skolepsykologisk testning af svagtseende. Artikel i Skolepsykologi nr. 1, 1973.

Lindau, Hanne og Valdemar Påske:

Integration af synshandicappede elever i folkeskolen. En artikel i Nordisk Tidsskrift for specialpædagogik nr. 1, 1974.

Undervisningsvejledning for folkeskolen

1976

1. Dansk
2. Fremmedsprog
3. Undervisningsmidler
4. 1.-2. klassetrin
5. Idræt
6. Formning
7. Sløjd
8. Håndarbejde
9. Hjemkundskab
10. Musik
11. Geografi
12. Biologi
13. Kristendomskundskab
14. Fysik/kemi
15. Regning/matematik
16. Børnehaveklasser
17. Færdslære
18. Fremmede religioner og andre livs-anskuelser
19. Uddannelses- og erhvervsorientering
20. Sundhedslære
21. Maskinskrivning
22. Fotolære
23. Drama
24. Filmkundskab
25. Motorlære
26. Arbejdskundskab
27. Elektronik
28. Barnepleje

1977

1. Klasselærefunktionen
2. Samarbejde mellem skole og hjem
3. Samtidsorientering
4. Historie
5. Sygeundervisning

1979

1. Fremmedsprogede elever
2. Specialundervisning

1980

1. Specialpædagogisk bistand til småbørn
2. Ikke-fagdelt undervisning i historie, geografi og biologi
3. Specialpædagogisk bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder

1981

1. Historie

1982

1. Specialpædagogisk bistand til elever med synsvanskeligheder
2. Specialpædagogisk bistand til elever med hørevanskeligheder
3. Specialpædagogisk bistand til elever med bevægelsesvanskeligheder

Med hensyn til *seksualoplysning* henvises til »Vejledning om seksualoplysning i folkeskolen«, Folkeskolens Læseplansudvalg 1971.

Vedrørende spørgsmål om *undervisningslokalers* udformning og indretning henvises til »Projekteringsgrundlag for folkeskoler«, Folkeskolens Byggeudvalg 1973.

Un 08,07-251